

راز دیوان مازندران

جلد دوم:

گفتار اندر هفت خوان رستم و بازگشت کیکاووس از مازندران

علی طهماسب پور کوتنائی

انتشارات اشجع

سرشناسه	طهماسب‌پور کوتنائی، علی، ۱۳۶۱ -
عنوان قراردادی	شاهنامه برگزیده شرح
عنوان و نام پدیدآور	راز دیوان مازندران / علی طهماسب‌پور کوتنائی،
مشخصات نشر	تهران: اشجع، ۱۳۹۵ -
مشخصات ظاهری	ج: مصور (بخشی رنگی)، نقشه (بخشی رنگی)، ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م
شابک	978-600-97086-1-1
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	ص.ع. به انگلیسی: Ali Tahmasbpour Kutena'ee. The Mystery of Mazandaran's Daevas: VOL II (Rostam's Seven Labours)
یادداشت	کتابنامه.
موضوعات	ج. ۲. گفتار اندر هفت خوان رستم و بازگشت کیکاووس از مازندران
نوع	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه -- نقد و تفسیر
موضوع	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه -- مازندران
نوع	Ferdowsi, Abolqasem. Shahnameh -- Mazandaran (Iran:Province)
موضوع	شعر فارسی -- قرن ۴ ق. -- تاریخ و نقد
شناسه افزوده	فردوسی، ابوالقاسم، ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه، برگزیده
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ۹۷۰۸۶/م ۴۴۹۷/پ IR
رده بندی دیوبند	۸۶۱/۲
شماره کتابشناسی	۴۲۱۱۰۷

راز دیوان مازندران

جلد دوم: گفتار اندر هفت خوان رستم و بازگشت کیکاووس از مازندران

علی طهماسب‌پور کوتنائی

ناشر: اشجع

چاپ: اول - ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۷۰۸۶-۱-۱

کلیه حقوق برای مولف محفوظ است.

تهران، بزرگراه رسالت، مجیدیه شمالی، خیابان برادران محمودی شرقی، کوچه امید، پلاک ۱
www.ashja.com تلفن: ۲۲۵۲۰۷۰۲ و ۲۲۵۱۲۸۳۴ دورنگار: ۲۶۳۰۰۶۶۸

فهرست صفحه

۱	فصل ششم: تقابل افسانه و تاریخ در عهد پیروز شاه ساسانی
۳	۱-۶- مروری بر فصل پنجم
۶	۲-۶- چالشی در پژوهش
۹	۳-۶- تقابل افسانه و تاریخ پس از هفت‌خوان
۹	۳-۶-۱- مکاتبات میان دو پادشاه پیش از نبرد
۱۵	۳-۶-۲- نبرد میان دو پادشاه
۲۱	۳-۶-۳- بازگشت سپهسالار ایران زمین به همراه اسرا
۲۷	فصل هفتم: در جستجوی چرایی‌های هفت‌خوان با بازخوانی تاریخ از ساسانی تا سامانی
۲۹	۱-۷- کلیات
۳۲	۲-۷- بهرام دور
۳۲	۱-۲-۷- بهرام دور و هفت پیکر
۳۴	۲-۲-۷- گسترش بهرام دور و نبرد با خاقان چین
۳۷	۳-۷- قباد، گشتاسب و
۳۷	۱-۳-۷- به تخت نشستن قباد
۴۰	۲-۳-۷- به تخت نشستن قباد
۴۴	۳-۳-۷- به تخت نشستن کیوس (نوس) در عمارت قباد در طبرستان
۴۶	۴-۳-۷- به تخت نشستن خسرو انوشیروان و چگونگی نبرد دو برادر
۵۱	۴-۷- انوشیروان و خاقان چین
۵۱	۱-۴-۷- نبرد انوشیروان و خاقان چین از نگاه فردوسی
۶۰	۲-۴-۷- نبرد انوشیروان با خاقان‌های شمال و شرق
۶۵	۳-۴-۷- اقدامات انوشیروان در خصوص اسواران و مرزها
۶۸	۵-۷- هرمز چهارم و بهرام چوبین
۶۸	۱-۵-۷- به تخت نشستن هرمز نوشتین روان
۷۲	۲-۵-۷- هرمز نوشتین روان و نبرد با خاقان به سرداری بهرام چوبین
۸۹	۳-۵-۷- تیرگی روابط بهرام چوبین و هرمز
۹۳	۶-۷- پرویز، بهرام، وستهم، وندوی
۹۳	۱-۶-۷- فرجام هرمز و بهرام چوبین
۱۰۲	۲-۶-۷- به تخت نشستن خسرو پرویز و فرجام کار دشمنان داخلی
۱۰۲	۳-۶-۷- قیام اسپهبد گسته‌م در امل
۱۰۵	۴-۶-۷- آغاز نبرد خسرو با دشمنان خارجی
۱۰۷	۵-۶-۷- خسرو پرویز آخرین شاهنشاه بزرگ ساسانی
۱۰۹	۶-۶-۷- افول ساسانیان پس از خسرو

- ۷-۶-۷- سقوط ساسانیان (جنگ قادسیه و تصرف مدائن): ۱۱۰
- ۷-۷-۱- ایران و طبرستان پس از سقوط ساسانیان و برآمدن اعراب: ۱۱۲
- ۷-۷-۱- قشون کشی اعراب به ولایات ایران و طبرستان: ۱۱۲
- ۷-۷-۲- سقوط طبرستان با مرگ اسپهبد خورشید (دوم): ۱۱۹
- ۷-۷-۳- هارون الرشید و اسپهبدان طبرستان: ۱۲۱
- ۷-۷-۴- قیام مازیار: ۱۲۳
- ۷-۷-۵- علویان و یعقوب لیث صفاری: ۱۳۱
- ۷-۷-۶- ظهور سلسله‌های زیاری و سامانی و دیلمی و باوندی: ۱۳۳
- ۷-۷-۷- به تخت نشستن قابوس ملقب به شمس المعالی: ۱۳۵
- ۷-۷-۸- فصل هشتم: در کاوش راه هفت‌خوان از نیمروز تا شهر مازندران ۱۴۱
- ۸-۱-۱- ۱۴۳
- ۸-۲-۱- خوان ابا سرد با شیر نیستان (جنگ رخس با شیر) ۱۴۴
- ۸-۳-۱- شیر دوم: چن تشنگی (یافتن رستم چشمه آب) ۱۵۶
- ۸-۴-۱- خوان سوم: نیر با زدها (جنگ رستم با زدها) ۱۵۹
- ۸-۵-۱- خوان چهارم: سرد با جادو (کشتن رستم زنی جادو را) ۱۶۳
- ۸-۶-۱- خوان پنجم: گور شدن ولاد در دست رستم ۱۶۹
- ۸-۷-۱- خوان ششم: ارزنگ در ۱۸۰
- ۸-۸-۱- خوان هفتم: رزم رستم با یو سپید ۱۹۹
- ۸-۹-۱- گذر از هفت‌خوان: رستم، ایران، طبرستان و ایزد مهر ۲۰۱
- ۸-۹-۱-۱- ایزد مهر در طبرستان و ایران ۲۰۱
- ۸-۹-۲- مهر در اوستا ۲۰۲
- ۸-۹-۳- بهرام (وهرام) و مهر ۲۰۴
- ۸-۹-۴- ایزد مهر و میترا و میترائیس: ۲۰۶
- ۸-۹-۵- ایزد بانوی آب‌ها، آناهیتا: ۲۰۸
- فصل نهم: در رازگشایی از هفت‌خوان رستم و دیوان مازندران ۲۱۱
- ۹-۱- کلیات: ۲۱۳
- ۹-۲- بهرام گور ۲۱۵
- ۹-۲-۱- شباهت هفت‌خوان رستم با هفت پیکر بهرام گور: ۲۱۵
- ۹-۲-۲- نبرد بهرام گور و پیروز با خاقان ۲۱۶
- ۹-۳- کیوس (کاوس) و انوشیروان و نبرد با خاقان چین و هیتال: ۲۱۹
- ۹-۴- هرمز نوشین‌روان، بهرام چوبین، گسته‌م و خسرو پرویز: ۲۲۰
- ۹-۴-۱- نشانه‌هایی از خوان اولاد در پادشاهی هرمز نوشین‌روان ۲۲۰
- ۹-۴-۲- زنده شدن نام و نماد رستم در عهد هرمز نوشین‌روان: ۲۲۴

۲۲۶	۳-۴-۹- تشانه‌های هفت خوان:
۲۴۶	۵-۹- سخن پایانی از افسانه هفت‌خوان رستم و دیوان مازندران
۲۴۶	۱-۵-۹- کلیات:
۲۴۸	۲-۵-۹- شرح چهارچوب‌های افسانه:
۲۷۵	فصل دهم: مازندران و طبرستان
۲۹۹	فصل یازدهم: رستم در هفت‌خوان عالم مادی
۳۱۳	فصل دوازدهم: رستم در هفت‌خوان عالم معنی
۳۱۵	۱۲- کلیات:
۳۱۹	۳-۲- زدن نخست: شیر
۳۲۱	۱۲- خوان دوم: تشنگی و گرمای بیابان
۳۲۵	۱۲-۴- خوان سوم: از دما و ریگی شب
۳۲۵	۱۲-۴-۱- از دما و حق‌های آتشین
۳۲۷	۱۲-۴-۲- از دما، نفس بر کمر آدمی
۳۲۸	۱۲-۴-۳- از دما: تبادل نفس به جای مقام و منصب
۳۳۰	۱۲-۴-۴- از دما: عرفان، عرفان، عرفان، و خوان از دما
۳۳۴	۱۲-۵- خوان چهارم: زن جادو
۳۳۶	۱۲-۶- خوان پنجم: اولاد
۳۳۷	۱۲-۷- خوان ششم: ارزنگ
۳۳۸	۱۲-۸- خوان هفتم: دیو سپید
۳۳۸	۱۲-۸-۱- عشق و دل:
۳۴۰	۱۲-۸-۲- تقابل روشنائی و تاریکی
۳۴۲	۱۲-۸-۳- گناه بزرگ
۳۴۵	۱۲-۸-۴- کلام آخر
۳۴۹	منابع (به ترتیب حروف الفبا):
۳۵۳	پیوست
۳۵۳	۱- نقشه‌های پیوست
۳۶۲	۲- تبارشناسی برخی شاهان و اسپهبدان ذکر شده در کتاب
۳۶۴	۳- تبارشناسی برخی اساطیر شاهنامه ذکر شده در کتاب
۳۶۵	۴- توضیح تصاویر روی جلد

بر نام خداوند هستی بخش

دیباچه جلد دوم:

شاهنامه حکیم بزرگ فردوسی، بزرگ‌ترین کتابی است که در عرصه ادب و فرهنگ ایرانی و ایرانی به رشته تحریر درآمده است. و نقش آن در زنده کردن هویت ملی ایرانیان بر همگان آشکار است. با این وجود، اندکند آنان که این گنجینه بزرگ را ارج نهند و در درک و فهم آن کوشا باشند.

شاهنامه فردوسی از دو بخش اصلی تشکیل می‌گردد؛ بخش و نیمه‌ای اساطیری و بخشی تاریخی. بخش اساطیری، شاهنامه با روایت دوران شاهان و پهلوانان اساطیری ایران آغاز می‌گردد و بر سران به همدار و اسکندر، آرام آرام به بخش تاریخی ایران زمین وارد می‌شود و کتاب اسطوره‌شناسی ساسانی به پایان می‌رسد.

مجموعه دو جلدی حاضر با عنوان «از دیوان مازندران» به دوران آغازین حکومت کیکاووس کیانی از شاهان اسطوره‌ای شاهنامه و «سکرکشی وی به سرزمین اسطوره‌ای مازندران» می‌پردازد. داستانی اساطیری که وجود آنکس ابیاتی چند از شاهنامه بدان اختصاص یافته است، کمتر کسی است که آنرا، شنیده و خوانده باشد. افسانه‌ای که با نام هفت‌خوان رستم، آشنای عام و خاص است.

چنان که پیش ازین نیز بیان گردید، باور نگارنده بر آن است که افسانه هفت‌خوان ریشه در دل تاریخ و فرهنگ و آئین این سرزمین باستانی دارد و در کتاب حاضر به واکاوی آن پرداخته است. لازم به شرح است که جلد نخست کتاب، از یک فصل تشکیل شده بود؛ فصل یکم، گزیده‌ای از داستان آغاز پادشاهی کی کاووس تا فتح مازندران بیان گردید. در فصل دوم، با تکیه بر برخی شباهت‌های موجود میان مازندران ایران و شاهنامه، جستجوی تاریخی شخصیت‌های اساطیری داستان از عهد باستان تا اواخر ساسانی در مازندران ایران صورت پذیرفت و برخی گمانه‌ها مطرح گردید. در فصل سوم، پژوهش مکانی مازندران شاهنامه، از نگاه محققان قدیم و جدید بیان گردید. و در فصل چهارم، با توجه به یافته‌های فصول قبل و نکات جدید، به

ریشه‌شناسی واژه مازندران پرداخته شد و سرانجام نویسنده در فصل پنج کتاب، با بیان فرضیاتی قابل تأمل، یکی از مهمترین ریشه‌های تاریخی تشکیل دهنده افسانه کی‌کاووس و رفتن او به مازندران را با بهره‌گیری از سخنان حکیم طوس در شاهنامه و همچنین سخن مورخان، مطرح نمود که مربوط به حوادث عهد فیروز یکم ساسانی بود و این تحلیل و مقایسه، تا پیش از نبرد هفت خوان را در بر گرفت و سپس وارد جلد دوم شدیم. جلد دوم نیز در ادامه فصول قبل، از هفت فصل تشکیل شده است. فصل ششم ادامه تحلیل‌های فصل پنجم جلد نخست می‌باشد. فصل هفتم مطالعه‌ای تا بجای در یافتن پاسخ به چرایی هاست. فصل هشتم به جستجوی مسیری می‌پردازد که رستم در هفت خوان طی نمود. و فصل نهم به رازگشایی تمام چرایی‌های فصول قبل مربوط به هفت خوان می‌پردازد. در فصل دهم به ریشه‌شناسی طبرستان و چند نام قدیمی مرتبط پرداخته شده و فصل یازدهم به آموزه‌های دنیوی و مدیریتی هفت خوان و در فصل دوازدهم نیز آموزه‌ها و رازهای معنوی، عرفانی و همچنین حکمت پنهان افسانه هفت خوان، تفسیر، تحلیل و واکاوی می‌شود.

کوتاه سخن آنکه، در این کتاب با نگاه پژوهشگرانه، چهارچوب ساختار این افسانه و شخصیت‌های اسطوره‌ها آن به بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند. و در نهایت، نگارنده، به لطف پروردگار و با یاری از نیمه تاریخی شاهنامه، به شناخت و رمزگشایی بخش قابل توجهی از لایه‌های پیدا و پنهان افسانه هفت خوان چه از بعد تاریخی و جغرافیایی و چه از بعد فرهنگی و آئینی و اسطوره‌ای پرداخته شده است. امید است که دست‌یافته‌های این کتاب بتواند راه‌گشای محققان و پژوهشگران آتی باشد.

از اساتید بزرگواری که نظرات ارزشمندشان نقش روش‌نگری بی‌اینجانب داشته، آقایان دکتر؛ کزازی، اسلامی ساروی، اسماعیل‌پور، درگاه، فتاحی علی‌آبادی و همچنین همه عزیزان ذیل؛ آقا/ خانم اشجع، نوربخش، محمدی اصفهانی، میارصنمی، پوران کریمیان، محمدنیا، شمسی، حسینی، امیرحسین طهماسب‌پور و ... که به هر میزان، ولو به اشارتی، مرا در نگارش و خلق این اثر یاری نموده‌اند، قدردانی می‌نمایم.

علی طهماسب‌پور کوتنایی

پایان شب ۱۹ آذرماه ۱۳۹۵